

7. Стенограма виступу Прем'єр-міністра України Миколи Азарова на загальних зборах Національної академії наук України 13.05.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [/http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?243321034](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?243321034)

* *Гурковський Володимир Іванович* – кандидат наук з державного управління, науковий консультант Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України.

УДК 351.84

Наталія Лаврухіна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАБІЛІЗАЦІЇ СОЛІДАРНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

У статті автор аналізує основні проблеми функціонування солідарної системи пенсійного страхування. Найбільшу увагу приділено питанням підвищення пенсійного віку для жінок та порядку сплати суб'єктами підприємницької діяльності пенсійних внесків.

Ключові слова: пенсійна реформа, загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, солідарна система пенсійного страхування, страхові внески, пенсійний вік, суб'єкти підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок).

Лаврухіна Н. А. Актуальные вопросы стабилизации солидарной системы пенсионного страхования.

В статье автор анализирует основные проблемы функционирования солидарной системы пенсионного страхования. Наибольшее внимание уделено вопросам повышения пенсионного возраста для женщин и порядка уплаты субъектами предпринимательской деятельности пенсионных взносов.

Ключевые слова: пенсионная реформа, общеобязательное государственное пенсионное страхование, солидарная система пенсионного страхования, страховые взносы, пенсионный возраст, субъекты предпринимательской деятельности, которые избрали особый способ налогообложения (фиксированный налог, единственный налог).

Lavrukina N. O. Topical Issues of the Solidarity Pension Insurance System Stabilization.

The author analyzes the major issues of the solidarity pension insurance system functioning. The major attention is paid to the issues of the retirement age for women raise and the procedure of the pension dues' payment by the entrepreneurial activity subjects.

Keywords: pension reform, compulsory state pension insurance, solidarity system pension insurance, insurance payments, retirement age, entrepreneurial activity subjects, which had chosen the special method of taxation (fixed tax, united tax).

В Україні з 2004 року з набранням чинності законами «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення», було започатковано комплексну пенсійну реформу, головною метою якої є захист осіб похилого віку від бідності, забезпечення ефективного розподілу гарантованого доходу пенсіонерів, відновлення фінансової стабільності пенсійної системи та ін.

Разом з тим, негативні демографічні тенденції та існуюча практика збереження норм раніше діючого законодавства щодо призначення пенсій із зниженням пенсійного віку суттєво вплинули на стабільність функціонування солідарної пенсійної системи. Починаючи з 2001 року кількість людей пенсійного віку в Україні почала перевищувати кількість дітей. За прогнозом Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук, протягом 2010-2025 років співвідношення осіб пенсійного віку і населення працездатного віку досягне 50 відсотків, а до 2050 року – 76 відсотків. Уже нині кількість пенсіонерів складає майже 30 відсотків загальної чисельності населення. Чисельність платників внесків на пенсійне страхування становить 15,2 млн. осіб, а чисельність пенсіонерів – понад 13 млн. осіб, тобто пересічний платник внесків фінансує 90,8 відсотка середньої пенсії, а в окремих регіонах – і більше. Незважаючи на значне

навантаження на роботодавців, працюючу частину населення та бюджет країни, обсяги страхових внесків на пенсійне забезпечення сьогодні є недостатніми. Розміри пенсій більшості громадян залишаються низькими, що стає причиною перебування їх на межі бідності. Масштаби пенсійних видатків в Україні досягли критичної межі. Всі ці проблеми обумовлюють необхідність вдосконалення солідарної системи пенсійного страхування. У зв'язку з чим в українському суспільстві активно обговорюються та часто стають предметом публічних дебатів питання підвищення пенсійного віку для жінок, а також порядку сплати суб'єктами підприємницької діяльності пенсійних внесків. Тому, вважаю за доцільне висловити особисту думку щодо врегулювання цих проблем.

Питання реформування та вдосконалення системи пенсійного забезпечення в Україні розроблялися вітчизняними вченими: Н.Борецька, І.Гнибіденко, Б.Зайчук, Е.Лібанова, М.Лазебна, Б.Надточій, В.Мандибура, М.Папієв та ін. Пенсійна реформа досліджується у працях багатьох зарубіжних учених та фахівців, зокрема: М.Вінера, Г.Мак-Таггарта, В.Роїка, О. Соловійова та ін. Але, на мій погляд, питання підвищення пенсійного віку для жінок та вдосконалення порядку сплати суб'єктами підприємницької діяльності пенсійних внесків потребує врахування й інших аспектів.

Метою статті є аналіз основних проблем функціонування солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні та розгляд окремих шляхів стабілізації пенсійної системи, зокрема тих, що стосуються підвищення пенсійного віку для жінок та порядку сплати пенсійних внесків суб'єктами підприємницької діяльності. Запропоновано шляхи вирішення цих питань з урахуванням узагальнення міжнародного досвіду та найбільш оптимального способу їх реалізації.

Пильна увага до системи пенсійного забезпечення у сучасному суспільстві визначається тим, що вона, значною мірою, є запорукою його соціальної, економічної та політичної стабільності. Сучасна система пенсійного забезпечення України потребує максимально швидкого адекватного реагування на проблеми недофінансування Пенсійного фонду та збільшення нецільового використання коштів Державного бюджету на погашення дефіциту Пенсійного фонду. Адже, з цих проблем впливатимуть інші, які безпосередньо стосуватимуться зниження рівня забезпечення економічного сектору країни, соціальних програм та ін.

Вже сьогодні пенсійна система України має досить високу вартість для суспільства. «В Україні один з найвищих у Європі обсяг пенсійних видатків за співвідношенням до ВВП (13,9% у 2007 році, 15,8 % – у 2008 році і понад 18 % – у 2009 році). На 2010 р. пенсійні видатки прогноуються на рівні 17 % до ВВП. Внаслідок виборчих перегонів підвищення пенсій в Україні набуло хаотичного, необґрунтованого і важко передбачуваного характеру, пенсійні видатки зростають випереджаючими темпами всупереч економічної спроможності їх забезпечення. При цьому за весь період після 2004 року не було здійснено жодних заходів, спрямованих на збільшення власних надходжень пенсійної системи, окрім деякого підвищення розміру пенсійного внеску для роботодавців та кількох спроб змусити підприємців – фізичних осіб сплачувати хоча б мінімальний пенсійний внесок» [1, с. 7]. У липні цього року таку спробу закріплено законодавчою нормою та з 1 січня 2011 року встановлено новий порядок сплати страхових внесків Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Позиція автора щодо порядку вдосконалення цього питання буде розглянута далі.

«У країнах ЄС, як і в інших розвинених західних країнах, у випадках виникнення кризових ситуацій у галузі фінансування національних пенсійних систем застосовується досить широкий арсенал методів. Як правило, це – підвищення нормативного віку виходу на пенсію у сполученні з економічним стимулюванням відкладеного виходу на пенсію; збільшення періоду обліку заробітку при визначенні розміру пенсії; підвищення абсолютних розмірів і частки страхових внесків; скорочення кількості пільговиків; розвиток додаткових форм пенсійного забезпечення у вигляді професійних, корпоративних та інших приватних пенсійних систем» [2].

У такому ж напрямку реформування пенсійної системи, на мій погляд, рухається і Україна. Модернізація системи пенсійного страхування передбачає цілий комплекс заходів. Так, чинний Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає запровадження накопичувальної пенсійної системи, і це в майбутньому забезпечить додатковий рівень пенсійних виплат громадянам з індивідуальних пенсійних рахунків. Цей же Закон передбачає, що призначення пенсій на пільгових умовах із зниженням пенсійного віку має здійснюватися через професійні та корпоративні фонди. Для врегулювання цієї проблеми передбачається запровадження обов'язкової професійної системи, яка функціонуватиме через

систему недержавного пенсійного забезпечення та паралельно з накопичувальною системою пенсійного страхування. Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» з 2004 року запроваджено добровільний рівень пенсійного забезпечення. «Пенсійна реформа – це комплексний, системний захід величезної складності, який потребує високого управлінського потенціалу, поставленого перед необхідністю одночасно вирішувати безліч, як невідкладних поточних завдань так і проблем стратегічного характеру» [3].

Безперечно, основою для здійснення ефективної пенсійної реформи має стати сталий економічний розвиток країни. При цьому, необхідно враховувати, що саме у сфері пенсійного забезпечення найбільш явно виявляється складний взаємозв'язок між соціальним та економічним розвитком суспільства, оскільки пенсійне забезпечення може бути не тільки економічним тягарем, але важливою складовою або й безпосереднім досить вагомим фактором розвитку економіки. Одним із основних інструментів загальної стратегії економічного зростання та структурної реконструкції національної економіки може бути малий бізнес. Тому, питання обґрунтованості запровадження сплати мінімального страхового внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування для суб'єктів підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування, на мою думку, є надзвичайно актуальним.

Законодавчо встановлено, що фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок) на період дії законодавчих актів з питань особливого способу оподаткування сплачують страхові внески з урахуванням частини фіксованого або єдиного податку, що перерахована до Пенсійного фонду України у сумі не меншій ніж мінімальний розмір страхового внеску. Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який набирає чинності з 1 січня 2011 року встановлено, що зазначені особи сплачуватимуть суму єдиного страхового внеску, яка не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за кожен особу, вже окремо від суми єдиного податку [4, ст. 7]. Частина фіксованого або єдиного податку у розмірі 42 відсотків, що перераховується до Пенсійного фонду України визначається сьогодні Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 3 липня 1998 року № 727/98 [5].

До запровадження згаданих законодавчих норм, суб'єкти підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок), як застраховані особи, мали можливість здійснювати відповідну доплату до суми страхових внесків таким чином, щоб загальна сума сплачених коштів за відповідний місяць була не меншою, ніж мінімальний страховий внесок. У разі якщо зазначену доплату не було здійснено, до страхового стажу зараховувався період, визначений пропорційно сплаченим страховим внескам [6].

Сьогодні від науковців та фахівців можна почути діаметрально протилежні думки стосовно порядку сплати внесків до Пенсійного фонду цієї категорії осіб. Різниця позицій в основному пояснюється тим, що Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає можливість зарахування страхового стажу лише за умови сплати за кожний місяць страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок та, що законодавством не можуть встановлюватися пільги з нарахування та сплати страхових внесків або звільнення від їх сплати [6]. З іншого боку збільшення суми сплати страхових внесків для цих підприємців, може мати негативний вплив на розвиток малого підприємництва.

На мій погляд, найважливішим моментом у вирішенні існуючої проблеми повинно бути дотримання конституційних прав підприємців, а також законодавчого принципу загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, який передбачає рівноправність застрахованих осіб не тільки щодо виконання обов'язків стосовно сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а й рівності щодо отримання пенсійних виплат. Тому, порядок сплати фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок) потребує глибокого вивчення з позиції індивідуального підходу до кожної категорії суб'єктів підприємницької діяльності, як то, наприклад, осіб, які сплачують страхові внески за основним місцем роботи, пенсіонерів, у тому числі військових, осіб, які не досягли пенсійного віку, але вже мають необхідну кількість страхового стажу для отримання мінімального розміру пенсії (за наявності у чоловіків 25, а у жінок – 20 років страхового стажу) тощо. Вважаю, що для таких категорій підприємців участь у пенсійному страхуванні має бути добровільною. Крім того, для всіх інших підприємців, на мою думку, досить виправданим може стати встановлення права на

сплату страхових внесків до Пенсійного фонду в межах періоду, необхідного для отримання мінімального розміру пенсії, визначеного законом.

Нарешті, продовжуючи тему питань стабілізації функціонування солідарної пенсійної системи пропонуємо зупинитися на другому надзвичайно актуальному із них – питанні підвищення пенсійного віку для жінок.

«Прогноз демографічної ситуації та її вплив на пенсійну систему в Україні є невтішним: кількість платників внесків до 2050 року зменшиться на 25%, а одержувачів пенсій зросте на 8%» [1, с. 6].

Вартість соціального забезпечення пенсіонерів у солідарній системі залежить від співвідношення кількості осіб активного працездатного віку та осіб пенсійного віку. Рівень забезпечення пенсіонерів порівняно з працюючим населенням характеризується коефіцієнтом заміщення заробітку пенсіями, який визначає, наскільки розмір пенсії може компенсувати втрату заробітку і характеризується співвідношенням середньої пенсії та заробітної плати.

Солідарна система пенсійного страхування досить нестабільна з огляду збільшення фінансового навантаження на платників внесків і тому уже в недалекій перспективі Україна стане перед вибором між підвищенням ставок пенсійних внесків, зниженням розмірів пенсій або скороченням не пенсійних витрат Державного бюджету. «Демографічне навантаження призведе до зниження коефіцієнта заміщення з 40% у 2010 році до 35% у 2025 році та 28% у 2050 році. Для забезпечення виплати пенсій на рівні 40% коефіцієнта заміщення при бездефіцитному Пенсійному фонді, розмір пенсійного внеску необхідно буде збільшити з 35,2 у 2010 році до 40,1% у 2025 році та до 50% у 2050 році. А у випадку утримання незмінними розмірів пенсійного внеску і коефіцієнта заміщення, вже у 2050 році покриття дефіциту Пенсійного фонду за рахунок коштів Державного бюджету складатиме 30%» [1, с. 17].

Слід зазначити, що «у багатьох європейських країнах пенсійний вік вже нині сягає 65 років або досягнення цього порогу заплановане у середньостроковій перспективі. У більшості країн постсоціалістичного простору упродовж 1989-2006рр. пенсійний вік було підвищено на 1,5-5 років. Підвищення пенсійного віку відбувається і в інших країнах світу. При цьому загальносвітовою є тенденція до вирівнювання межі пенсійного віку жінок та чоловіків, що є неодмінною передумовою утвердження принципів гендерної рівності в трудових і пенсійних правах» [1, с. 12].

Разом з тим, доцільно згадати й про іншу не менш вагому причину для прийняття рішення про підвищення пенсійного віку для жінок на 5 років, це – встановлення рівних можливостей для чоловіків та жінок при запровадженні накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Підвищення віку виходу на пенсію матиме позитивний вплив на стабілізацію солідарної пенсійної системи, та сприятиме зниженню середнього розміру внеску до фонду страхування, збільшенню заробітних плат (оскільки збільшиться ВВП) та відповідно збільшенню розмірів пенсій. Варто відзначити, що підвищення пенсійного віку не вплине на літніх людей (які вже на пенсії), котрим суспільство зможе дати вищі виплати за нижчих витрат з боку працюючих.

В усіх випадках, зважаючи можливі позитивні та негативні наслідки, на мій погляд, підвищення пенсійного віку для жінок на 5 років є досить раціональним рішенням і нам його не вдасться оминати. Разом з тим, воно є надзвичайно вразливим і його опрацювання потребує дуже виваженого підходу. Сьогодні аргументом проти підвищення пенсійного віку в Україні часто називають підвищення рівня безробіття, в тому числі серед молоді у зв'язку із зменшенням вивільнених місць особами, які мали б вийти на пенсію. З цим можна не погодитися, і ось чому. «За даними обстеження економічної активності, рівень зайнятості осіб старше працездатного віку становить 25%, а рівень безробіття – перебуває практично на нульовій позначці» [1, с. 36]. Враховуючи те, що чинне законодавство не вимагає звільнення з роботи для призначення пенсій за віком, велика кількість працівників після призначення їм пенсій продовжують працювати. Це свідчить про те, що значна частина робочих місць для осіб пенсійного віку існує і сьогодні. Стосовно робочих місць для молоді. На вітчизняному ринку праці склалася доволі чітка сегрегація зайнятого населення за «молодіжними» і «старечими» видами економічної діяльності. Частка пенсіонерів за віком у найбільш оплачуваних видах діяльності та комерційних видах послуг не перевищує 4-6%, в готелях і ресторанах -10,9%. Найбільша кількість пенсіонерів за віком спостерігається серед працівників у сфері операцій з нерухомістю та бізнес-послуг(зокрема у дослідженнях і розробках, де їх частка становить близько третини), охорони здоров'я, освіти,

колективних та індивідуальних послуг (17-18%), тобто переважно у сфері бюджетних закладів з низьким рівнем заробітної плати [1, с. 37]. Отже, підвищення пенсійного віку навряд чи створить загрозу збільшення безробіття для молоді. Крім того, слід зазначити, що у разі запровадження поступового підвищення пенсійного віку пропозиція робочої сили збільшуватиметься лише порівняно з тим рівнем, який був у разі залишення пенсійного віку без змін. До того ж проблеми зайнятості громадян можуть вирішуватися через сприяння їх залученню до індивідуальної підприємницької діяльності на умовах запропонованого вище вдосконалення системи сплати страхових внесків для суб'єктів підприємницької діяльності, які обрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок).

Разом з тим, одним із головних критеріїв, на мою думку, при запровадженні підвищення віку виходу на пенсію, є психологічний чинник. У зв'язку із цим, для максимально безболісного підвищення пенсійного віку та запобігання соціальної напруги в суспільстві, необхідно провести широкомасштабну роз'яснювальну роботу з конкретними прикладами щодо переваг такого кроку та можливих наслідків у разі його неприйняття, розглянути питання доцільності запровадження компенсаторних заходів, наприклад, таких, як зменшення тривалості робочого тижня тощо. При цьому, вважаю, що зазначене підвищення пенсійного віку, до періоду забезпечення стабільного економічного зростання країни, доцільно запроваджувати максимально повільними темпами, наприклад, не більшими, ніж по три місяці за рік.

Таким чином можна зазначити, що для стабілізації солідарної системи пенсійного страхування в Україні питання підвищення на 5 років пенсійного віку для жінок та удосконалення порядку сплати страхових внесків для суб'єктів підприємницької діяльності, які сплачують єдиний та фіксований податки, є досить актуальними і їх запровадження потребує врахування багатьох чинників. Зокрема, пропонується.

При вирішенні питання підвищення пенсійного віку для жінок максимально враховувати психологічний чинник цієї проблеми. У зв'язку із чим, необхідно забезпечити широкомасштабну роз'яснювальну роботу серед населення щодо перспектив здійснення цього кроку та максимального уповільнення темпів його запровадження, сприяння залученню громадян до індивідуальної підприємницької діяльності, а також розглянути можливість запровадження компенсаторних заходів.

При вирішенні питання вдосконалення порядку сплати страхових внесків для суб'єктів підприємницької діяльності, які сплачують єдиний та фіксований податки, повинен враховуватися принцип загальнообов'язкового державного пенсійного страхування щодо рівності прав застрахованих осіб при сплаті страхових внесків та отриманні пенсійних виплат. Для цього необхідно забезпечити індивідуальний підхід до сплати цими особами страхових внесків, зокрема, що стосується сплати страхових внесків на добровільних засадах для осіб, які сплачують страхові внески за основним місцем роботи, для пенсіонерів, у тому числі військових, осіб, які не досягли пенсійного віку але вже мають необхідну кількість страхового стажу для отримання мінімального розміру пенсії (за наявності у чоловіків 25, а у жінок – 20 років страхового стажу) тощо. А також, надати право всім іншим підприємцям обмежувати період участі в обов'язковому державному пенсійному страхуванні величиною страхового стажу, необхідного для отримання мінімального розміру пенсії, визначеного законом.

Список використаних джерел:

1. Свенціцькі М. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз – 2050 / М. Свенціцькі, Л.Ткаченко, І. Чапко. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 72 с.
2. Луцький Р. Досвід реформування систем пенсійного забезпечення в країнах Європейського Союзу / Р. Луцький // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – 176-179.
3. Сандлер Д. Пенсійне реформування в сучасному світі / Д. Сандлер // Соціальний захист. – 2005. – № 8.
4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України № 2464-VI від 08.07.2010 р.
5. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України № 727/98 від 3 липня 1998 р.
6. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України № 1058-IV від 09.07.2003 р.

7. Офіційний веб-сайт Міністерства праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/>
8. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>
9. Офіційний веб-сайт Проекту USAID «Розвитку ринків капіталу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://capitalmarkets.kiev.ua/>

* *Лаврухіна Наталія Олександрівна – головний науковий консультант відділу з соціальних питань та праці Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України.*

УДК 35.085(477)

Ніна Нижник*
Сергій Мосов*

УПРАВЛІНСЬКА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД

У статті досліджуються підходи до вивчення та розробки теоретико-методологічних підходів до управлінської безпеки в системі державного управління. Визначаються основні елементи управлінської безпеки та їх вплив на систему державного управління.

Ключові слова: система, державне управління, управлінська безпека, концепція.

Нижник Н. Р., Мосов С. П. Управленческая безопасность в системе государственного управления в Украине: концептуальный подход.

В статье исследуются подходы к изучению и разработке теоретико-методологических подходов к управленческой безопасности в системе государственного управления. Определяются основные элементы управленческой безопасности и их влияние на систему государственного управления.

Ключевые слова: система, государственное управление, управленческая безопасность, концепция.

Nyzhnyk N. R., Mosov S. P. Managerial Security in the System of the Public Administration in Ukraine: Conceptual Approach.

The article investigates the approaches to study and development of the theoretical and the methodological approaches to the managerial security in public administration. The paper defines the basic elements of the managerial security and their impact on the public administration.

Keywords: system, public administration, security management, concept.

Актуальність статті. У сучасному світовому геополітичному просторі важливим і реальним шляхом поступального розвитку України виявляється інноваційний не тільки за технологіями, але й за методами державного управління та менеджменту.

Управління як суспільне явище, створене й пристосоване людьми для вирішення життєвих проблем, являє собою метавизначення – свідомий й продуманий! – організуючий і регулюючий вплив людей на власну й колективну життєдіяльність.

Безпосереднє управління всіма сферами громадського життя здійснюється державою як суб'єктом управління. У цьому випадку, державне управління, що являє собою цілеспрямовану діяльність органів всіх гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової) з вироблення й здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на всі сфери суспільства з метою задоволення його потреб, що змінюються, може поширюватися поза межі держави на інші суспільства людей у рамках міжнародної політики, яку воно проводить.

З огляду на специфіку державного управління, а також значення рішень, які виробляються в процесі управління, і масштаби поширення останніх, слід зазначити, що не завжди ці рішення приносять користь державі й спрямовані на розвиток суспільних процесів. Наявність таких фактів в Україні добре відомо й не вимагає окремого підтвердження в зв'язку з їхньою очевидністю. Відсутність часом позитивних (запланованих) результатів є, найчастіше, наслідком існування